

مصاحبه های علمی تخصصی با فرهیختگان؛

معرفی فعالیتهای علمی آستان قدس رضوی در عرصه سیره پژوهی

نگاه نو و روزآمد به سیره حضرت علی بن موسی الرضا(ع) در ابعاد مختلف، از نیازهای ضروری برای امروز جامعه ما و مصداق شناساندن امر اهل بیت(ع) و احیای امر ایشان با تکیه بر روایت ارزشمند رضوی «رَجِمَ اللَّهُ عَبْدًا أَحْيَا أَمْرَنَا ... يَتَعَلَّمُ عُلُومَنَا وَ يُعَلِّمُهَا النَّاسَ، فَإِنَّ النَّاسَ لَوْ عَلِمُوا مَحَاسِنَ كَلَامِنَا لَتَبَعُونَا» است که امروز می‌تواند نقش بسزایی در توسعه فرهنگ اسلام ناب ایفا کند و در چشم انداز آینده نظام اسلامی و انقلاب اسلامی مفید و مؤثر باشد. چه اینکه قاطعانه باید گفت که شخصیت امام رضا(ع) شخصیتی فرامذهبی است و اختصاص به مذهب شیعه اثنی عشری ندارد بنابراین تدقیق و بررسی بر سیره ایشان می‌تواند نقشی فراملی و فرامذهبی نیز بر عهده گیرد. بر این مبنا دفتر نمایندگی قم بنیاد، با هدف رصد آثار علمی و پژوهشی در میان مراکز و نهادهای علمی و نخبگان حوزوی و دانشگاهی قم در سیره آن امام همام، اقدام به انجام «مصاحبه های علمی و تخصصی سیره پژوهی رضوی» به عنوان بخشی از چهارمین جشنواره علمی فرهنگی «سیره امام رضا علیه السلام؛ آموزه ها و کارکردها» نمود که در قالب اقتراح زیر تقدیم می‌گردد.

فعالیت‌های علمی آستان قدس رضوی در حوزه سیره پژوهی را تا چه اندازه کافی و رضایت‌بخش می‌دانید ؟

حجت الاسلام والمسلمین سید محمدکاظم طباطبایی؛ رییس پژوهشکده علوم و معارف حدیث

اجمالا دغدغه آستان قدس از حدود سالهای 68 که روند پژوهشی جدیدش شروع شده تا حالا با فراز و فرودهایی خوب بوده و یعنی مجموعه انتشارات آستان قدس کارهای پژوهشی که در حوزه رضوی یا در حوزه مجموعه معارف دینی آمده اند منتقل کرده اند آثار آستان قدس روند خوبی بوده ولی سه اشکال وجود دارد. یکی این که خیلی از اینها واقعا مخصوص محافل آکادمیک حوزوی و دانشگاهی است و دوم این که برخی از آنها انباشت یک سری اطلاعات است. اشکال سوم این است که روند عرضه برخی کارها هنوز در فضای سال 68 مانده است در حالی که جامعه مخاطب شما در سال 99 نسل دیگری است و این نسل نیازمند کار جدیدتر و بهتری است و می‌گوییم آن مواردی که از این حوزه خارج شدید این اثرش کاملا ملموس است.

مثلا شما اگر مجموعه کتابهای رشد آموزش و پرورش را ببینید مجموعه کتابهای رشد اصلا برای افراد دانش آموز و نوجوان نوشته شده است ولی عوام زده نیست به نظر می‌رسد که کتاب عمومی خیلی کار خوبی است و کتاب عمومی منتشر کنید ولی در دامن عوام زدگی نیفتید. یک نکته دیگری هست این است که حالا آستان قدس بعنوان مرکز ایران به قول مرحوم امام این جایگاهش یک جایگاه ویژه ای است و یعنی اگر روند آستان قدس با سیاست آمیخته بشود و با امور عرفی ای که مخالف و موافق دارد آمیخته بشود این هم به جایگاه هم امام رضا(ع) و هم به آستان قدس و هم انتشاراتش آسیب می‌زند و امام رضا(ع) فراتر از حتی انقلاب ما است یعنی انقلاب با اهمیتش حتی فراتر از ایران است و این جایگاه امام رضا(ع) در نشر و پژوهش اینها حتما باید لحاظ بشود.

حجت الاسلام دکتر یعقوبعلی برجی؛ مدیر علمی دانشنامه امام رضا(ع)

من اطلاعات خیلی زیادی در مورد فعالیت های آستان قدس ندارم اما توقع این است که آستان قدس در این دهه کرامت سنگ تمام بگذارد. بالاخره متولی امر است و همانطور که عرض کردم امام رضا(ع) قطب فرهنگی است و کار فرهنگی که با نام امام رضا(ع) باشد و با مشارکت مردم و امام رضا(ع) باشد مورد استقبال مردم است. لذا مسئولیت دست اندرکاران فرهنگی آستان قدس بسیار سنگین است. البته امسال متاسفانه گرفتار این مریضی کرونا هستیم، شاید فاصله‌های اجتماعی مانع باشد از اینکه اجتماعات شکل بگیرد، اما می‌شود کارهای فرهنگی را بصورت مجازی و بصورت تالیف و ساختن کلیپ های مختلف و نمایش های مختلف مجازی انجام داد. من معتقدم که آستان قدس رضوی کار اصلی اش در حقیقت پذیرش زائر و کار فرهنگی روی زائر است. بقیه کارها مقدماتی است. اگر کار علمی هم انجام می‌شود، باز باید در این راستا قرار بگیرد که این کار علمی چه نتیجه ای در بُعد فرهنگی دارد. یا ما چگونه کار فرهنگی را انجام دهیم که موثرتر واقع شود. اگر کار علمی انجام می‌دهیم، در این راستا باشد که ما چگونه مباحث فرهنگی امام را اتقان بیشتری بدهیم. مستند سازی اش کنیم و دقیقتر عرضه کنیم. کار اصلی آستان قدس بنظر من این است و کارهای دیگر مقدماتی است که اگر مثلا کار علمی شود، کار اقتصادی شود کارهای دیگر می‌شود، اینها مقدمه است برای این کار اصلی. این کار اصلی را باید انجام دهد. چون استقبال مردم عقیده مردم، علاقه مردم، عشق مردم به امام رضا(ع) مسئولیت آور است. یعنی مسئولیت دست اندرکاران را زیاد می‌کند و هر گونه کوتاهی بنظر من در این زمینه نابخشودنی است که شما با اینکه این منبع عظیم معنوی را داشتید و می‌توانستید استفاده کنید و مردم هم می‌پذیرفتند از شما، چرا نکردید! و یک کارهای خوبی از دوران آقای رئیسی شروع شد و جناب آقای مروی هم ادامه می‌دهند و آن اینکه به بهانه‌های مختلف مشارکتهای مردمی می‌رود بالا. حالا خادم افتخاری و... یک جوری ما بتوانیم تمام ملت را شریک کنیم در کار آستان قدس و هر کدام احساس کنند خودشان عضوند، شریکند، بیگانه نیستند. خودشان را مسئول بدانند، احساس مسئولیت کنند. حالا راهکار لازم دارد که مسئولین فرهنگی آستان قدس، ببینند چگونه می‌توانند مشارکت حد اکثری بلکه مشارکت همگانی ملت را داشته باشند. و همه را به عضویت بگیرند، حالا هر کس به یک عنوانی. یک کاری را جناب آقای رئیسی شروع کرده بود، احتمالا الان هم ادامه داشته باشد. مثلا پزشک با حرفه خودش وارد شود و خادِمِ یار پزشکی شود، هنرمند باز در رشته خودش بیاید.

حتی کشاورز از رشته خودش بیاید. اهنگر از رشته خودش بیاید، هر کدام از رشته خودشان بیایند شریک باشند و یک کاری و یک مسئولیتی را در انجا به عهده بگیرند و احساس کنند که اینها به امام رضا(ع) وصل شدند. اتصال به امام رضا(ع) خیلی مهم است.

یکی بحث اساسی در حوزه علمی پژوهشی در آستان قدس است که من یک مقدار حقیقتا در نوع فعالیت ها، خصوصا بنیاد پژوهشها و... پرسش دارم. ببینید آستان قدس یک بنیاد پژوهشی درست کرده و این بنیاد اگر کارنامه اش را ببینید، می بینید که به همه چیز پرداخته. حتی مثلا یک کتابی داریم آستان قدس چاپ کرده، در مورد کشاورزی است، به امام رضا(ع) هم ربطی ندارد، نویسنده اش هم یک خارجی است، یا در مورد گیاهان طبی است، و هیچ ربطی به امام رضا(ع) ندارد و از دیدگاه دیگران است. یعنی ما می بینیم که کارهایی هم که در مورد امام رضا(ع) شده، سطحش پایین است. این برای شان امام رضا(ع) و بنیاد پژوهشها جالب نیست. تمام گروههای علمی که بنیاد دارد، همه را می تواند جهت بدهد به پژوهش در باره امام رضا. گروه قران و حدیث می تواند جهت پیدا کند به امام رضا(ع) و جا دارد که در مورد حدیث و تفسیری که از امام رضا(ع) رسیده دقت شود و کار شود. تاریخ و سیره می تواند گرایش پیدا کند به امام رضا(ع)، کلام می تواند گرایش پیدا کند به امام رضا. تمام گروه ها در بنیاد پژوهشها می تواند کار تخصصی امام رضا(ع) انجام دهند. اما به لحاظ این ایام، عرض بنده همین بود که بشود در این ایام دهه کرامت یک مشارکت مردمی را در به صحنه آوردن مردم آغاز کند، یک جور باشد که مردم فکر کنند که عضوی از آستان قدس هستند برای بزرگداشت دهه کرامت.

دوم اینکه تا انجایی که امکان دارد از هنر، خصوصا الان که عرصه هنر شده. چون عرصه تجمعات مردمی با لحاظ فاصله های اجتماعی و پروتکلها ناسازگاری دارد، اما از صحنه های مجازی که می شود استفاده کرد. لذا ما برجسته کنیم فعالیتهای هنری مجازی مان را. یعنی کلیپ های متعدد درست کنیم، کارهای هنری متعدد استفاده کنیم. اگر آستان قدس برای کارهای خوب و برنامه های خوب هنری هزینه کند، آیا صدا و سیما حاضر نیست که پخش کند! قطعا حاضر است پخش کند، اگر چیز جاذبه داری باشد قطعا پخش می کند. می توان کارهایی مثل عصر جدید و مانند آن را در مورد امام رضا(ع) پیاده کرد، یعنی ما بیاییم یک عرصه ای برای پژوهشگرانی که برای امام رضا(ع) کاری کرده اند و فعالیت هایی داشته اند ایجاد کنیم. کسانی که یک هنری داشته اند، آنها را بیاوریم و یک برنامه ای مثل دورهمی برای امام رضا(ع) درست کنیم. یک آدم یا مجری هنرمندی بیاید و آدم های مختلف و مشارکت مردمی را نشان دهد. چقدر کارهای فرض کنید معماری ارزشمندی در مورد امام رضا(ع) انجام شده، اینها معرفی شود. خود موزه امام رضا(ع) می تواند بطور هنرمندانه موضوع چندین برنامه هنری قرار بگیرد و از آن سندهای موجود می شود استفاده کرد. پیام من به مسئولین این است که آستان قدس هیچ خوفی از هزینه کردن برای کارهای هنری در جهت معرفی فرهنگ رضوی نداشته باشد. این بنظر من کار بسیار مهمی است که باید انجام شود. کارهای دیگر همه مقدمه این کار است.

حجت الاسلام والمسلمین علی اکبر ذاکری؛ مدیر گروه سیره پژوهشکده تاریخ و سیره اهل بیت(ع)

پژوهش‌های آستان قدس، دارای دو بخش است. یک بخش حالت موسوعه و گردآوری است که مثلا در بخش سنن النبی، یک گردآوری است. شاید در آنجا سنن امام رضا(ع) نباشد، اما ممکن است در همان سنن النبی، بخشی از روایات امام رضا(ع) که درباره سیره پیامبر و احیانا امیرالمؤمنین(ع) است که در واقع به‌گونه‌ای تبیین می‌کنند که پیامبر اینگونه عمل کرد و ما هم باید اینگونه عمل کنیم. یعنی سیره ما هم اینگونه است. اینها حالت موسوعه دارد و گردآوری است. معجم قرآن آستان قدس هم این حالت را دارد. اما در آثار موسوعه ای بنیاد مسائل تحلیل و بررسی نشده، شاید بتوان گفت کتاب و تحقیق تحلیلی چشم‌گیری ارائه نشده است. این چیزی است که الان نیاز است. می‌توان بخشی حالت موسوعه داشته باشد. گردآوری منابع، روایات و اخبار باشد، این در جای خود خوب است، اما آنچه که می‌تواند پاسخگوی جامعه باشد، آن بخش تحلیلی مسائل است که سیره را باید تحلیل کرد و با زبان روز ارائه داد. چون آن متن، متن عربی و گزارش، گزارش عربی است. که برای بخش عمده و عموم جامعه خیلی سودمند نباشد. حالا برای دانشمندان و شخصیت‌ها خوب است. اما آنچه که می‌تواند جامعه ما با سیره رضوی ارتباط برقرار کند، اینکه کتاب‌های تحلیلی نوشته شود. برخی کتاب‌ها را که در حجم‌های بزرگ، متوسط و یا کوچک نوشته شده است را دیده‌ام، اما هنوز جا دارد که تحقیقات عمیقی نوشته شود و از آن تحقیقات، استفاده‌های مختلفی همچون استخراج مقاله و کتاب‌های کوچک و متعددی که در دسترس افراد در سطوح مختلف قرار بگیرد و محققانه باشد، می‌شود. به نظر می‌رسد جای کار بسیاری دارد.

حجت الاسلام دکتر حمیدرضا مطهری؛ رییس پژوهشکده تاریخ و سیره اهل بیت(ع)

یک قسمتی از پژوهش‌ها را دیده‌ام، انصافا پژوهش‌های قوی، خوب (حداقل در مواردی که خودم دیده‌ام، چون همه آثار را ندیده‌ام. برخی آثار که به حسب نیاز خودم دنبالش رفته‌ام و مطالعه کرده‌ام، آثار خوب و ارزشمندی است. چه در حوزه امام رضا(ع)، یا معصومان و یا به طور کلی تاریخ اسلام. حتی تاریخ جهان اسلام، هم آثاری که تدوین کرده‌اند، و هم آثاری که ترجمه کرده‌اند، آثار خوب و ارزشمندی است. اما یک نکته‌ای را فکر می‌کنم در یک جلسه همایش سیره امام رضا(ع)، آموزه‌ها و کارکردها، فکر می‌کنم اولین همایشی بود که با همکاری آستان قدس رضوی برگزار کردیم که جناب آقای مرویان حسینی هم آنجا تشریف داشتند، خدمتشان عرض کردم، فکر می‌کنم امام رضا(ع) در حوزه پژوهش یکی از ائمه مظلوم ما باشند. به جهت اینکه خیلی از افراد، فکر می‌کنند، امام رضا متولی دارند، چون متولی دارد، ورود نمی‌کنند. مثلا الان ما در پژوهشکده تاریخ و سیره اهل بیت(ع)، یک موضوعی را می‌خواهیم در مورد امام رضا(ع) کار کنیم، اول می‌گوییم بریم پژوهش‌های آستان قدس رضوی را نگاه کنیم که آیا کاری انجام داده‌اند یا خیر؟! اولین نکته‌ای که به ذهن ما می‌رسد، آنجا را بررسی کنیم و بعد به جاهای دیگر برویم. چون فکر می‌کنیم آستان قدس متولی امر پژوهش در حوزه امام رضا(ع) هستند. لذا باید مورد توجه جدی قرار بگیرد که آستان قدس رضوی یک کار جامعی در مورد امام رضا(ع) انجام داده است. یک پژوهشی که همه جانبه باشد. پژوهشگر را از مراجعه به آثار دیگر درباره امام رضا(ع) بی‌نیاز کند. وقتی به این کتاب مراجعه کردم، بدانم هرچه درباره امام رضا(ع) می‌خواهم، در اینجا وجود دارد. این یکی از نکاتی است که واقعا عاجزا از آستان قدس رضوی می‌خواهم. البته اگر انجام داده‌اند که معرفی کنند. شاید ما بی‌خبر هستیم. اگر انجام نداده‌اند، در دستور کار قرار بدهند. من به شخصه و به عنوان پژوهشکده تاریخ

و سیره اهل بیت(ع) که وابسته به پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، از همین جا اعلام آمادگی می‌کنم که دوستان ما در مجموعه آماده همکاری هستند و هر کاری که از دست ما بر بیاید، ان شاء الله انجام می‌دهیم که اگر اینچنین اثری درباره امام رضا(ع) تولید نشده است، تولید شود و اگر هم تولید شده است، معرفی شود.

مثلا همین دانش‌نامه امام رضا(ع) را به نقد بگذارید. الان اگر بخوایم نکته‌ای راجع به آن بگوییم، شاید مناسب نباشد. به هر حال شما وقتی یک اثری را می‌خواهید معرفی کنید، از خوبی اثر می‌گویید، خیلی کار خوبی است، در اینکه کار خوب و ارزشمندی است، تردید ندارم، اما من به عنوان یک پژوهشگر ممکن است نقدهایی به آن داشته باشم. این نقد را نمی‌توانیم بدون حضور صاحبان آن اثر بیان کنیم. لذا پیشنهاد این است که اثر نقد شود. این جلدهایی که منتشر شده، نقد شود. البته نمی‌دانم چه مقدار آستان قدس و بنیاد پژوهش‌ها در دانش‌نامه دخیل هستند. این هم باید مورد توجه قرار گیرد.